

*Krångan Mas hos frisören
vid Stjipus-tjärn.*

Krångan-Mas

— *ett original*

Det var år 1928. Skogsarbetet bedrevs ännu enligt traditionella metoder och motorismen hade inte gjort sitt intåg. Platsen var Garberg och Fisklösarna på Solleröskogen. Dit kom jag som 16 åring för att delta i skogsarbetet. Jag inkvarterades i en koja tillsammans med 16 andra skogsarbetare, vilka alla voro äldre än jag. Det var vana och rutinerade män som arbetat i skogen sedan ungdomen. Bland dessa fanns många färgstarka och originella personligheter. Jag kan nämna sådana som Kall-Niss, Kall-Jerk, Stunis-Anders, Nisans-Jons och Krångan-Mas. Det fanns många fler i alla de skogskojor som Bergslaget och Korsnäsbolaget byggt upp på Solleröskogen, men det var de ovan uppräknade som jag bodde tillsammans med. För mig var det en stor upplevelse att få sitta om kvällarna framför eldpallen och lyssna på alla historierna och slagfärdiga inläggen. När man

är 16 år har man lätt för att slå fast i minnet det man hör. Minnena och historierna äro många från denna tid.

Krångan-Mas var född år 1866, han dog år 1941. Hans namn i kyrkoboken är Krång Mats Jönsson. Krångan-Mas var en trevlig kamrat i kojans, snäll och hjälpsam om än ganska bestämd i sina åsikter. Skogsarbetet var då ett mycket hårt arbete och alla voro mycket trötta, när de kom in i kojans om kvällen. Men när så väl stek- som kaffepannan kommit fram på elden och man fått litet till livs, lossnade det i språklådan. Det berättades kanske en historia eller om något som hänt under dagen. Jag citerar Krångan-Mas en kväll, då han talade om, hur dålig hans såg var. Hans historier måste berättas på solleröspråk. ”Nej, nu måst i ta å fyl å ekäl svansn, (fyl = fila, ekäl = skränka) ja, ä sa i, fö i dag va an so trång, så då i såget va ä så ä skäkät i el Gnojpan, (Gnupen, ett berg) å tålltackor strität bårtär snjom”. När någon av oss började berätta om något eller ville föra på tal vilket kraftigt snöväder det var i går, så kom det alltid från Krångan-Mas denna replik. ”Ä e full ingenting mot ä i a veri min um. Då vir vaum upp vi Krekälbätjen snjogät ä i tre dågå, å ä kam snjoflagur so va lejk sturer so dörålukur, ja ä va snjovedär ä. Å då i kam åjt um mårgun å fo min kampen a skojim, so va ä so mytji snjo so i såg int kampen, i känd bar ur ä rytjät i tömär, ja ä va snjovedär ä”.

Krångan-Mas var alltid så drastisk i sina uttalanden. Själv tänkte han nog inte på hur mycket humor det fanns i hans berättelser. Han var alltid bestämd och allvarlig, när han berättade. På den tiden hände även, att vi kunde bli begåvade med loppor i kojorna. Detta föranledde Krångan-Mas att berätta följande. ”Jen vitter då i va upå Övdalsskojim. va ä so mytji luppore i köjon, so dem fo ini åll klädi, å då i knäpät upp sturvästn va ä somä åjirvedär, ja ä va luppor ä.” En annan historia från hans tid på Älvdalsskogarna var skildringen av en hemfärd på våren, när snön var borta, och det inte gick att åka spark, utan dom fick gå hem till Sollerön. ”Ä va tä stuppi full kunn, å litä til, å so va ä tä djäv si åv. å då vir kamum a Venjad, äld dem å danset uti jenä lad, å då va ä tä dra åv si kunn å ta å jop däm.”

Som många andra fattiga skogsarbetare var Krångan-Mas ändock mycket förnöjsam och en livsfilosof, vilket följande historia belyser.

”Um i ädd vunni undra tusn, då ädd i veri framfordadn, (försörjd) då ädd int i su gart nå ana än dona mi nån kvällsvid å koka mi nån gröt.” Efter en stunds tystnad kommer följande kommentar, ”förrästrn i e framfordadn ändå bar i få nå arbet.” För Krångan-Mas var inte timpenningen det väsentliga. Han liksom många andra yrkesmän från den tiden satte en ära i att få göra ett bra arbete, även om förtjänsten inte blev så stor. Tillfredsställelsen över att ha gjort ett gott arbete var många gånger lika mycket värt som pengar.

Det berättas att Krångan-Mas åtagit sig att timra en damm i någon sjö på Solleröskogen. För detta arbete hade Mas en summa av 1000:— kronor. Under arbetets gång fick han besök av Korsnäsbolagets chef, som frågade Mas, hur mycket han hade för arbetet. Mas svarar: ”I a tusn kronor,” varvid skogschefen frågar: ”Tjänar Mats bra på detta arbete?” Då kommer repliken från Mas: ”Teja tjänar int i jettusn då äld!” Tidsåtgången spelade ingen roll, bara han fick ett tusen kronor.

En annan historia som kan ge nutidens människor en tankeställare är följande. Krångan-Mas skulle efter avslutat skogsarbete vid Sävsjön gå hem till Sollerön över Vimo. Det var tö, 2 dm nysnö och blött, varför det var mycket tungt att gå, och vandringen till Vimo blev mycket krävande. När han kom fram till landsvägen i Vimo, lär han ha yttrat till någon, som frågade om det inte var drygt att gå så långt. ”Jo, nug va ä drjogt, men då i kam a Vimo å känd att i fick fast mark under skånkum, då visst i att i kam emat.” Här kan tilläggas, att avståndet till Sollerön från Vimo är 3 mil, men när Mas fick fast mark under fötterna var 3 mil inga problem.

Som jag tidigare påpekat, kom replikerna ganska omedvetet, då Krångan-Mas inte alls tänkte på att det han sade var roligt. Mas hade tillsammans med Erik lagt ut mjärdar en kväll för att fånga litet abborre. Nästa dag skulle mjärdarna vittjas. Erik rodde medan Mas stod upp i båten för att bättre kunna se var mjärdarna fanns. Men hur dom än letade, kunde dom inte få tag i mjärdarna. Till sist säger Erik: ”Du Mas, kan int ä änd, att nån a veri jän å knyttja mjärder fö våss?” Då svarar Mas: ”Jo, ä kan full ända, men i kan int begrip, ur dem a duvå finat dem, då int i duv.”

Kvällarna i timmerkojan tillsammans med Krångan-Mas och dom andra originalen blevo inte långsamma. Inte heller blevo kvällarna

I kojor efter dagens slut.

Foto: K. Lärka.

långa, då alla voro trötta efter dagens slit, och vid 9 tiden var det läggdags. Men så länge alla voro uppe var det historier och prat, ja ibland också sång, och när det gäller sång brukade Mas säga: "Ä ingu kunst å sjung, bar man kan ordi." Jag vill som sista lilla fina historia citera Kall-Jerk en kväll, när han lade sig att sova på den hårda britsen: "Ä hå ja ja, so litä i a, men so bra i mår!" Han var trött, han hade ätit sig mätt, han hade en bädd att sova på, om än hård, och han kände sig nöjd med livet.

Snart sovo vi alla 17 man, och på eldpallen brann det så sakta i några stora vedklumpar. Detta var nödvändigt för att hålla värmen ännu någon timme. Spjäll fanns inte att stänga, och det var bara bra, då vi så väl behövde den ventilation som den öppna skorstenen gav oss. Vi var dock 17 man i samma rum, som luftade både våra lungor och våra magar. Dessutom fanns i kojor våta seldon och kläder, som så sakta torkade och bidrog till blandningen av odören.

Klockan 5 nästa morgon var det dags att stiga upp och förbereda en ny dags arbete, men det får bli en annan historia.

Evald Håkansson